

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОСЛІДНИКА РІЧОК (НА ПРИКЛАДІ РІЧКИ ПЛОСКА) ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Розглянуто питання процесу підготовки майбутнього фахівця-дослідника річок до трудової діяльності. Розкрито мету та завдання дослідження. Охарактеризовано річку Пłosка. Висвітлено особливості професійної діяльності фахівця-дослідника річок та встановлено його професійно необхідні якості.

Ключові слова: особливості професійної діяльності дослідника річок, професійно необхідні якості, професійно прикладна фізична культура.

Постановка проблеми. Глобалізація економіки і спричинене нею неухильне зростання масштабів виробництва зумовлюють виснаження природних ресурсів, зміни в біосфері Землі, зростання викидів в атмосферу речовин, шкідливих для життя людини і усіх інших живих істот. Первинна природа зазнає невідновних втрат, зникають численні види і класи тварин та рослин внаслідок зміни клімату, ґрунтів, ландшафту, можливостей харчування тощо.

Зрештою, дика природа зникає тому, що людство активно наступає, освоюючи найвіддаленіші куточки планети. Перелік вимерлих видів стрімко поповнює величезну за обсягом Червону книгу. Планета тотально спустошується людиною. Як свідчать дані, зараз на планеті більш ніж 4 млрд га пустель. Пустеля з допомогою людини розширюється зі швидкістю 4 га за хвилину. Зрозуміло, що мають місце і відновні процеси, інакше планета дуже швидко перетворилася б на пустелю. Однак регенерація ґрунтів значно менша за масштабом та ефективністю, ніж їх виснаження [7].

На нашій планеті існує велика кількість поверхневих водоймищ. До таких водоймищ відносяться і річки, які допомагають людині перевозити вантажі, подорожувати, забезпечують нас прісною

водою. Насправді, річки приносять не тільки благо, але можуть і знищувати все на своєму шляху. Чим річка більша, тим вона корисніша для людини, і тим вона небезпечніша [8].

Метою нашої роботи є дослідження особливостей професійної діяльності фахівця та його професійно необхідних якостей в процесі вивчення річок.

Завдання дослідження:

1. Зробити аналіз літературних джерел з проблеми дослідження.

2. Дати лаконічну фізико-географічну характеристику річки Плоска.

3. Виявити особливості професійної діяльності фахівця-дослідника річок та його професійно необхідних якостей.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел та Інтернет ресурсів, синоптико-кліматологічний аналіз; фізико-статистичний аналіз; польовий та камерний методи.

Аналіз останніх результатів дослідження. Дослідженням проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців народного господарства України займалися багато вчених [3; 5; 6 та інші].

Так, Миргородською О. Л. обґрунтовано дидактичні умови та технологію формування дослідницьких умінь у студентів-географів у процесі вивчення дисциплін економіко-географічного циклу та під час проведення навчальної практики з суспільної географії [3].

Науковцем Саюк В. І. [5] розглянуто проблему розвитку професійної компетентності учителів географії у системі післядипломної педагогічної освіти.

Дослідником Тімець О. В. вивчено питання змісту й організації процесу підготовки майбутніх учителів географії та біології до краєзнавчо-туристської роботи з учнями [6]. Проте проблемі професійної підготовки майбутніх дослідників річок приділено недостатньо уваги.

Основні результати дослідження. Річка Плоска належить до басейну Південного Бугу і є його правою притокою. Басейн річки розміщений у межах лісостепової зони. Його площа становить – 128 км². Протікає Плоска по території Хмельницької області. Витік річки на висоті 360 м над рівнем моря за 2 км західніше с. Хоменці Хмельницького району. Тече у східному напрямку і впадає в річку Південний Буг у місті Хмельницькому, в районі рогу вулиць Паркової та Примакова, і Центрального парку

культури та відпочинку ім. Михайла Чекмана. Річка належить до категорії малих, а басейн – до сильно освоєних. Характеризується неглибокою, з м'якими обрисами долиною [2; 11].

Живлення змішаного типу (снігове, дощове і підземне). Льодостав із середини грудня до першої декади березня. В середній течії річка зарегульована ставками – в районі сіл Водички, Малашівці і Шаровечка. Має близько трьох десятків невеличких (1-4 км) приток, загальною довжиною 79 км. Загальна кількість ставків і водосховищ, які регулюють місцевий стік становить 19 шт, а їхній сумарний об'єм – 4,50 млн м³. Води річки належать до гідрокарбонатного класу, їхня жорсткість – 5,0–6,4 мг-екв/дм³, загальна мінералізація 300–400 мг/дм³ [2; 11].

На річці розташовані села: Хоминці, Чабани, Данюки, Водички, Климківці, Волиця, Малашівці, Мацьківці, Шаровечка та місто Хмельницький [11].

Хмельниччина лежить в межах центрально-східної частини Подільської і крайньої східної частини Волинської височин. Перша з них займає середню і південну частини області (понад 4/5 її території), високо піднята над рівнем моря і має переважно плоску або хвилясту поверхню. Цю частину височини називають ще Подільським плато. Волинська височина займає весь Славутський та північні частини Ізяславського, Шепетівського і Полонського районів і відзначається меншими абсолютними висотами [7].

Серед зовнішніх рельєфоутворюючих чинників найбільше значення має діяльність поверхневих вод. Водна ерозія (розмив і змив відкладів текучими водами – річками і опадами) утворює промоїни, яри, балки, долини з пологими, скелястими чи каньйоноподібними схилами. Змив відкладів з великих площ призводить до виположування схилів та вирівнювання поверхонь [2].

Гідрографічна сітка області нараховує 3735 водотоків загальною довжиною 12 881 км, в т.ч. великі річки: Дністер (в межах області 152 км) і Південний Буг (140 км); середні річки: Случ (119 км), Горинь (150 км), Збруч (247 км), а також 3730 малих річок і водотоків, загальною довжиною 12073 км [1; 2].

Водні ресурси Хмельницької області складаються з поверхневого стоку в середньому 2,1 млрд. м³/рік і запасів підземних вод. Водозабезпеченість місцевим поверхневим стоком одного жителя області становить 1,5 тис. м³ при середній по державі 1,1

тис. м³, проте води нерівномірно розподіляються по території, так і за сезонами року, але всі галузі народного господарства забезпечені необхідною кількістю води [1; 2].

Уся річкова система області зарегульована великою кількістю водосховищ та ставків. На території області нараховується 62 водосховища загальною площею 12300 га і об'ємом 277 млн. м³, кількість ставків змінюється і в 2007 році складала 2240 шт. при загальній площі 19504 га і об'ємі 150 млн. м³. Площа під штучними каналами, колекторами, канавами складає 5637 га. Станом на 01.03.2007 р. в оренду для ведення рибного господарства надано більше 2276 ставків, дозволи на спецводокористування отримані на 285 ставків [1; 2].

Екологічний стан поверхневих вод області відстежується спільно з іншими природоохоронними установами на 19 великих річках по 62 постах постійного спостереження на водоймах 1-11 категорії в 67 створах. Стан якості води у поверхневих об'єктах прирівнюється до нормативів гранично допустимих концентрацій (ГДК) рибогосподарського водокористування.

Разом із забрудненими водами у водойми басейну річки Південний Буг та Бузького лиману в 2007 р. надійшло 4,5 т нафтопродуктів; 9,8 тис. т сульфатів; 11,2 тис. т хлоридів; 0,4 тис. т азоту амонійного; 1,6 тис. т нітратів; 0,1 тис. т нітритів; 17,4 т заліза; 0,4 т міді; 0,3 т цинку; 0,2 т хрому; 206 т фосфатів; 27,1 т жирів; 2,5 тис. т ХСК та інші речовини. Поверхневі води Південно-Бузького басейну забруднені. Із 7538 гідрохімічних вимірювань ГДК перевищує у 859 випадках, що складає 11,4 %. Переважає забруднення органічними сполуками.

Основним забруднювачем є сільське господарство через так зване площинне забруднення вод – забруднення тим ґрунтом, що змивається з полів. Коли з полів змивається орний шар, частина поживних речовин, які були змиті у річку з поля, розчиняється у воді. Велика екологічна проблема практично для всіх річок басейну Південного Бугу – це збільшення у воді кількості поживних речовин, які називають біогенними елементами. Рослини мають «з'їсти» ці поживні речовини, оскільки саме так відбувається кругообіг цих речовин в природі [9].

У річках й інших водоймищах відбувається природний процес самоочищення води. Проте він протікає поволі. Доки промислово-побутові скиди були незначні, річки самі справлялися з ними. У

наше індустріальне століття у зв'язку з різким збільшенням відходів водоймища вже не справляються з таким значним забрудненням. Виникла необхідність знешкоджувати, очищати стічні води й утилізувати їх.

Очищення стічних вод – оброблення стічних вод з метою руйнування або видалення з них шкідливих речовин. Звільнення стічних вод від забруднення – складне виробництво. В ньому, як і в будь-якому іншому виробництві, є сировина (стічні води) та готова продукція (очищена вода).

Методи очищення стічних вод можна розділити на механічні, хімічні, фізико-хімічні й біологічні та комбіновані. Застосування того або іншого методу у кожному конкретному випадку визначається характером забруднення і ступенем шкідливості домішок [10].

Не дивлячись на складність річкових систем, стан кожної річки зумовлюється одними і тими ж основними факторами, їх сумарною дією – природними геологічними, гідрогеологічними і географічними факторами, а також антропогенним впливом [7].

Аналіз літературних джерел, Інтернет-ресурсів [7-12] та власні спостереження виявили особливості професійної діяльності фахівця-дослідника річок. Особливими видами його діяльності є:

- проведення комплексних досліджень галузевих, регіональних, національних і глобальних географічних проблем та розроблення рекомендацій по їх вирішенню;
- виявлення природно-ресурсного потенціалу території та можливостей її господарського освоєння;
- вивчення закономірностей формування просторових структур господарства і форм організації життя суспільства;
- організація екологічного моніторингу;
- аналіз приватних і загальних проблем використання природних умов і ресурсів;
- управління природокористуванням;
- виявлення та діагностика проблем охорони природи і систем взаємодії суспільства і природи;
- проектування та експертиза соціально-економічної та господарської діяльності на територіях різного ієрархічного рівня;
- проектування типових природоохоронних заходів та проведення екологічної експертизи;
- оцінка впливів на навколишнє середовище: забезпечення

екологічної безпеки народного господарства та інших сфер людської діяльності;

- розроблення практичних рекомендацій щодо збереження природного середовища.

Особистісними якостями, здатностями, інтересами та нахилами, що сприяють успішній діяльності є [12]:

- образна зорова і асоціативна пам'ять;
- розвинена уява; вміння сприймати і розрізняти широкий спектр кольорів і відтінків;
- тонка ручна моторика;
- креативне мислення;
- розподіл і переключення уваги;
- здатність аналізувати інформацію;
- здатність працювати з картами, схемами, символами;
- любов до природи;
- організованість;
- спостережливість; акуратність, ретельність при виконанні графічних робіт;
- емоційно-вольова стійкість;
- фізична витривалість, готовність до умов туристичного походу.

Частку завдань, які необхідно вирішити в ході професійної підготовки майбутнього фахівця може взяти на себе професійно-прикладна фізична культура, яка являє собою педагогічно спрямований процес забезпечення спеціалізованої фізичної підготовленості до конкретної професійної діяльності. Це процес навчання, що збагачує індивідуальний фонд корисних рухових умінь і навичок, виховання фізичних та безпосередньо пов'язаних з ними здібностей, від яких прямо або побічно залежить особиста дієздатність фахівця [12].

Висновки. 1. Зроблено аналіз літературних джерел та Інтернет ресурсів з проблеми дослідження. Виявлено, що дослідженням проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців народного господарства України займалися багато вчених. Проте проблемі професійної підготовки майбутніх дослідників річок приділено недостатньо уваги.

2. Дано характеристику річці Плоска. Вона належить до басейну Південного Бугу і є його правою притокою. Басейн річки розміщений у межах лісостепової зони. Його площа становить –

128 км². Протікає Плоска по території Хмельницької області. Витік річки на висоті 360 м над рівнем моря за 2 км західніше с. Хоменці Хмельницького району. Річка належить до категорії малих, а басейн – до сильно освоєних. Характеризується неглибокою, з м'якими обрисами долиною.

3. Виявлено особливості професійної діяльності фахівця-дослідника річок та його професійно необхідні якості. Особливими видами їхньої діяльності є: проведення комплексних досліджень галузевих, регіональних, національних і глобальних географічних проблем та розроблення рекомендацій по їх вирішенню; виявлення природно-ресурсного потенціалу території та можливостей її господарського освоєння; вивчення закономірностей формування просторових структур господарства і форм організації життя суспільства; організація екологічного моніторингу; аналіз приватних і загальних проблем використання природних умов і ресурсів; управління природокористуванням; виявлення та діагностика проблем охорони природи і систем взаємодії суспільства і природи; проектування та експертиза соціально-економічної та господарської діяльності на територіях різного ієрархічного рівня; проектування типових природоохоронних заходів; оцінка впливів на навколишнє середовище: забезпечення екологічної безпеки народного господарства та інших сфер людської діяльності; проведення екологічної експертизи; розроблення практичних рекомендацій щодо збереження природного середовища.

Особистісними якостями, здатностями, інтересами та нахилами, що сприяють успішній діяльності є: образна зорова і асоціативна пам'ять; розвинена уява; вміння сприймати і розрізняти широкий спектр кольорів і відтінків; тонка ручна моторика; креативне мислення; розподіл і переключення уваги; здатність аналізувати інформацію; здатність працювати з картами, схемами, символами; любов до природи; організованість, спостережливість; акуратність, ретельність при виконанні графічних робіт; емоційно-вольова стійкість; фізична витривалість та готовність до умов туристичного походу.

Перспективи подальших досліджень. Керуючись чинним законодавством необхідно розпочати аналіз дослідження інших земель водного фонду України і здійснювати у їх межах відповідну водоохоронну діяльність.

Рецензент – кандидат географічних наук, молодший

Література:

1. Гаманюк Т. І. Фізична географія Хмельницької області з основами екології [Текст] / Т. І. Гаманюк, М. Ю. Костриця. – Хмельницький : Арбат, 1992. – 149 с.

2. Заставецька О. В. Географія Хмельницької області : Навч. посібник [Текст] / Заставецька О. В., Заставецький Б. І., Дітчук І. Л. – Тернопіль : Підручники і посібники, 1995. – 96 с.

3. Миргородська О. Л. Формування дослідницьких умінь майбутніх учителів географії у процесі професійної підготовки: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 [Текст] / О. Л. Миргородська ; Ін-т вищ. освіти АПН України. – К., 2008. – 20 с.

4. Раевский Р. Т. ППФП студентов технических вузов : [учеб. пособие] / Р. Т. Раевский – М. : Высшая школа, 1985. – 136 с.

5. Саюк В. І. Розвиток професійної компетентності вчителів географії у системі післядипломної педагогічної освіти : Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 [Текст] / В. І. Саюк ; Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. – К., 2007. – 22 с.

6. Тімець О. В. Підготовка майбутніх учителів географії і біології до краєзнавчо-туристської роботи з учнями: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 [Текст] / О. В. Тімець ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2001. – 22 с.

7. Вплив людини на природу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lessons.com.ua/vpliv-lyudini-na-prirodu/2>.

8. Наймогутніші річки світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cikavo.com/article/12141.html>.

9. Основні забруднювачі навколишнього середовища [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://school.xvatit.com/index.php?title>.

10. Основні шляхи захисту водних ресурсів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.refine.org.ua/pageid-4717-2.html>.

11. Плоска (річка) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://uk.wikipedia.org/wiki/Плоска_\(річка\)](http://uk.wikipedia.org/wiki/Плоска_(річка)).

12. Профессиограмма «Географ» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://rudocs.exdat.com/docs/index-30823.html?page=5#1294269>.

А. А. Ребрина, Ю. А. Сивун

ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ИССЛЕДОВАТЕЛЯ РЕК (НА ПРИМЕРЕ РЕКИ ПЛОСКАЯ) КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПРИКЛАДНОЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА

Рассмотрены вопросы процесса подготовки будущего специалиста-исследователя рек к трудовой деятельности. Раскрыты цели и задачи исследования. Описана характеристика реки Плоская. Освещены особенности профессиональной деятельности специалиста-исследователя рек и установлены его профессионально необходимые качества.

Ключевые слова: особенности профессиональной деятельности, профессионально необходимые качества, профессионально прикладная физическая культура.

A. Rebryna, Yu. Syvun

FEATURES OF PROFESSIONAL ACTIVITY OF A WATER BODIES' RESEARCHER ARE REPRESENTED AS A COMPONENT OF VOCATIONAL AND APPLIED PHYSICAL TRAINING OF A FUTURE SPECIALIST (ON THE EXAMPLE OF THE PLOSKA RIVER)

The author outlines the process of training future specialist in the sphere of water bodies' research as well as defines its objectives and tasks. In order to provide a complete picture of the educational process physical features of the Ploska River are described in the article. Peculiarities of professional training of future water bodies' researchers and their professional qualities are outlined in the article.

Keywords: features of professional activity of a water bodies' researcher, professional qualities, professional and applied physical training.

Надійшла до редакції 9 квітня 2014 р.